

ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСІЄНКО

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ПРОСТОРУ
ОСВІТИ УКРАЇНИ

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСІЄНКО

**ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ПРОСТОРУ
ОСВІТИ УКРАЇНИ**

Монографія

Київ
2023

УДК 351.851.072.2:613](477)(043.3)

Рецензенти: *А. В. Холодний*, директор Броварського ліцею № 8
Броварського району Київської області
Н. О. Дейнеко, директор Броварського ліцею № 5
ім. Василя Стуса Броварського району
Київської області
Л. М. Приделюк, директор Броварського ліцею № 6
Броварського району Київської області

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління
персоналом (протокол № 2 від 01.03.23)*

Олексієнко Олександра

Теоретико-практичні засади державного управління
розвитком здоров'язбережувального простору освіти
України : монографія. Київ : Міжрегіональна Академія
управління персоналом, 2023. 184 с. Бібліогр. : с. 156–183.

ISBN 978-617-02-0374-8

У монографії обґрунтовано теоретично-практичні засади державного управління розвитком здоров'язбережувального простору освіти — виду соціального управління, можливості застосування сучасних теорій освітніх змін у стратегічному плануванні, програмуванні, моделюванні, проектуванні процесів освітньої реформи в сучасній Україні. Проаналізовано інституційний вплив теоретико-практичних засад державного управління на процес реалізації освітніх змін з метою попередження проблемних ситуацій у системі управління освітою, забезпечення синхронності перетворень на різних ланках складної системи соціальної сфери, якою є освітня галузь, мінімізації труднощів на шляху реалізації реформи Нова українська школа шляхом впровадження освітніх змін, збільшення їх корисної дії.

Матеріали монографії стануть у нагоді управлінцям різних вертикалей влади, керівним, педагогічним працівникам закладів освіти, аспірантам, студентам ВНЗ.

УДК 351.851.072.2:613](477)(043.3)

© О. Олексієнко, 2023

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом, 2023

ISBN 978-617-02-0374-8

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень	5
Вступ	7
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТВОРЕННЯМ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ	9
1.1. Систематизація наукових підходів до питання управління здоров'язбережувальними технологіями в освіті	9
1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження державного управління створенням здоров'язбережувального простору освіти	32
1.3. Проблеми впровадження здоров'язбережувального контенту в освітню систему України	48
Висновки до першого розділу	62
Розділ 2. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ЗМІСТУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	63
2.1. Здоров'язбереження як пріоритетний напрям державного управління освітніми змінами	63
2.1.1. Механізми інтеграції інклюзивної освіти як модель здоров'язбереження людей з особливими потребами.....	65
2.1.2. Механізми соціалізації як здоров'язбережувальний аспект управління освітою.....	68
2.2. Розбудова освітнього простору в Україні у контексті управління впровадженням концепту здоров'язбереження.....	70
2.2.1. Система механізмів державного управління	

освітніми змінами у сфері впровадження здоров'язбережувальних технологій	70
2.2.2. Сучасні тенденції здоров'язбережувального менеджменту в освітньому просторі	71
2.3. Концепція державного управління створенням та розвитком здоров'язбережувального освітнього простору в Україні	74
2.3.1. Нормативно-правовий механізм реалізації Концепції	85
2.3.2. Кадровий механізм реалізації Концепції	90
2.3.3. Інноваційні підходи державного управління у сфері забезпечення здоров'язбереження в умовах реформування суспільства	95
Висновки до другого розділу	109
Розділ 3. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТВОРЕННЯМ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ОСВІТИ УКРАЇНИ	111
3.1. Маркетингові механізми у сфері управління освітою для забезпечення концепту здоров'язбереження	111
3.2. Механізми досягнення цілей розвитку освіти шляхом впровадження здоров'язбережувальних технологій.....	124
3.3. Сутність системи управлінського здоров'язбережувального моніторингу в сфері освіти	127
Висновки до третього розділу	148
Висновки	150
Список використаних джерел	156

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

БС	— багатогалузеве співробітництво
ВІЛ	— вірус імунодефіциту людини
ВООЗ	— Всесвітня організація охорони здоров'я
ГА ООН	— Генеральна Асамблея ООН
ЖН	— життєві навички
ЗСЖ	— здоровий спосіб життя
УСЗБПУ	— Управління створенням здоров'язберезувального простору України
ЗВО	— заклад вищої освіти
ЗЗБ	здоров'язбереження
ЗЗСО	— заклад загальної середньої освіти
ЗДВ	— здоров'я для всіх
МДУ	— механізми державного управління
ЗКБНЗ	— Загальнонаціональна комплексна програма боротьби з неінфекційними захворюваннями
ЄМШСЗ	— Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю
МОН	— Міністерство освіти і науки
МОЗ	— Міністерство охорони здоров'я
Мінсім'ямолодьспорт	— Міністерство сім'ї, молоді та спорту
НЗРЖН	— навчання на засадах розвитку життєвих навичок
НКР	— Національна координаційна рада
ОЗ	— основи здоров'я
ООН	— Організація Об'єднаних Націй

ОДА	– обласна державна адміністрація
ОДВ	– освіта для всіх
ІППО	– Інститут післядипломної педагогічної освіти
ОТЖ	– очікувана тривалість життя
РЄ	– Рада Європи
СНІД	– синдром набутого імунodefіциту
ТЖЗЛ	– тривалість життя з урахуванням здорового стану людини
ТЖСІ	– тривалість життя скоригована на інвалідність
ШСЗ	– Школа сприяння здоров'ю
ЮНЕСКО	– Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури
ЮНІСЕФ	– Дитячий фонд Об'єднаних Націй
ЮНЕЙДС	– Об'єднана програма ООН з ВІЛ/СНІД

ВСТУП

Глобальні перетворення у постіндустріальному світовому суспільстві, послідовний розвиток України як незалежної та демократичної країни зумовили необхідність формування нових вимог до системи вітчизняної освіти. Зазначене викликане зростаючою потребою ефективного регуляторного впливу держави у сфері забезпечення розвитку освіти через нові теоретико-практичні засади державного управління освітніми змінами в контексті соціокультурних викликів ХХІ століття.

Сучасне суспільство характеризується наростанням постійних змін і соціальними трансформаціями, які часто іменують “суспільною турбулентністю”. Наразі важливо, щоб належне наповнення реалізації прогресивних процесів щодо врегулювання освітніх відносин, норм на практиці отримало відповідне відображення у спеціальних законах та підзаконних актах (фіксація процедур, інституційних форм, механізмів, технологій, джерел і ресурсів збереження здоров’я всіх суб’єктів освітнього простору).

Розвиток ринкової економіки, спрямованість України на демократичні перетворення, що визначає зміну пріоритетів соціального буття людини в сучасному суспільстві, вимагають наукового пошуку нових, ефективних теоретико-практичних засад державного управління, які сприяли б відповідним змінам людських відносин, розвиваючи вміння жити й орієнтуватися у постійно змінюваному середовищі існування людини.

У монографії обґрунтовано теоретико-практичні засади державного управління розвитком здоров’язбережувального простору освіти — виду соціального управління, можливості застосування сучасних теорій освітніх змін у стратегічному плануванні, програмуванні, моделюванні, проєктуванні процесів освітньої реформи в сучасній Україні. Проаналізовано інституційний вплив теоретико-практичних засад державного управління на процес реалізації освітніх змін з метою поперед-

ження проблемних ситуацій у системі управління освітою, забезпечення синхронності перетворень на різних стадіях складної системи соціальної сфери, якою є освітня галузь, мінімізації труднощів на шляху реалізації реформи Нова українська школа шляхом впровадження освітніх змін, збільшення їх корисної дії.

Також концептуалізовано базове поняття розвитку освіти. Розкрито процедурні аспекти теоретико-практичних засад державного управління освітою, обґрунтовано об'єктивний характер змін в освіті як галузі, що має безпековий вимір, а відтак цілепокладання розвитку системи освіти з огляду на актуальні та об'єктивні потреби суспільства.

Проаналізовано та розкрито сутність і особливості філософсько-методологічних та теоретико-практичних засад дослідження державного управління створенням та розвитком здоров'язбережувального простору освіти України в контексті світових та національних процесів. Встановлено, що сучасним ключем до розвитку теоретико-практичних засад державного управління створенням здоров'язбережувального простору освіти є впровадження змін. Обґрунтовано застосування гуманітарного підходу до впровадження теоретико-практичних засад державного управління в керуванні здоров'язбережувальним простором освіти України для становлення відкритого полісуб'єктного та полідіалогічного освітнього простору, у якому формується множина нових освітніх векторів, що виражають уявлення суспільства про якість освіти.

Автором вивчено актуальність аналітичного забезпечення вирішення обраної проблеми серед різних вертикалей державного управління, досліджено його теоретико-практичні положення щодо створення та розвитку здоров'язбережувального простору освіти України. Проаналізовано ступінь розробленості наукових розвідок з модернізації керівництва освітою України. В результаті проведеного моніторингу отримано дані щодо сформованості готовності управлінських кадрів різних вертикалей до впровадження технологій розвитку здоров'язбережувального простору у закладах освіти.

Розділ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТВОРЕННЯМ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

1.1. Систематизація наукових підходів до питання управління здоров'язбережувальними технологіями в освіті

Останні процеси реформування Нової української школи стосовно національного здоров'я вимагають створення інших механізмів державного управління формуванням та розвитком здоров'яорієнтувального, здоров'ятворчого, здоров'язбережувального контенту в освіті як складових здоров'язбережувального довкілля.

Медицина галузь перетягує на себе проблеми національного здоров'я. Адже без освіти неможливо здійснювати навіть профілактичну діяльність, сформувати навички здорового способу життя, виховувати людину здатну критично ставитись до негативних суспільних явищ, своєчасно ухвалювати доцільні рішення виходу з них.

Свою оцінку здоров'язбережувальних збитків екосистем на основі енергетичних показників дають О. Поступна [181, с. 62–74], В. Подорваний [178, с. 124–126], основи методики комплексної оцінки екологічності систем навколишнього середовища описують [60, с. 17–26]. М. Співак виокремлює такі загрози: 1) загрози природного характеру (об'єктивні) — ресурсний та енергетичний дефіцит, глобальні зміни клімату, пов'язані з руйнуванням озонового шару атмосфери, дією “парникового ефекту”, перенагрівом планети й іншими факторами; 2) конфлікти світового масштабу (суб'єктивізм позицій цивіліза-

ції) — цивілізаційне протистояння, насамперед між християнським і мусульманським світом, що може призвести до масштабного конфлікту, а в подальшому — до деградації цивілізації; 3) розповсюдження ядерних технологій і зброї масового ураження, небезпека оснащення такою зброєю терористичних організацій, дії яких контролювати практично неможливо; 4) глобальна терористична мережа; 5) формування нових центрів сили й боротьба між ними за лідерство; 6) бідність у країнах третього світу, погіршення становища середнього класу в країнах “золотого мільярда”, що може викликати глобальні соціальні протести [225, с. 536].

Серед природних катастроф на планеті найбільшу загрозу для людського життя несуть землетруси, урагани, паводки та зсуви ґрунтів. Такого висновку дійшла ООН, проаналізувавши індекс ризику смертності від стихійних лих. Найнижчий індекс ризику смертності зафіксовано в Гренландії. Найгірші показники — у Бенгальському регіоні, Китаї, Колумбії, Індії та М'ямі.

Як повідомляє Deutsche Welle, індекс ризику смертності розраховувався не лише за такими показниками, як кількість загиблих, матеріальні збитки та вірогідність повторення стихійного лиха, й за здатністю країни впоратися з ними. Л. Горяна (кандидат педагогічних наук, президент МАКБЕЗ) доводить, що ступінь ризику визначається тим, де живуть люди, де будуються міста, де відкривають навчальні заклади та лікарні. Враховується також суспільна свідомість, виховання та інвестиції [52, с. 202; 148, с. 64]. Н. Вдовенко (доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри глобальної економіки, заслужений працівник сільського господарства України) констатує, що виклики сьогодення потребують від системи освіти створення умов для відповідного розвитку людського (антропоцентричного та інтелектуального) потенціалу, що є вирішальним фактором забезпечення її якості, доступності та ефективної діяльності. У зв'язку з цим система освіти розвиватиметься в необхідному напрямі тільки тоді, коли враховуватиме попит і пропозиції на освітні послуги (продукти) й орієн-